

Vélemény „A Nemzeti Együttműködés Programja” című kormányprogramról

A kormányprogramban megfogalmazott elvek általában helyesek, a tervezett cselekvési irányok többsége támogatandó. Egyet lehet érteni a munka, otthon, család, egészség, rend központba helyezésével. Ugyanakkor a kormányprogramban nem tükröződik, hogy mindezek alapja az oktatás. Megfelelő képzettség, műveltség, illetve széles értelemben vett kulturáltság megteremtése nélkül ugyanis hiú ábránd azt hinni, hogy az említett öt kiemelt terület bármelyike is – amint azt a kormányprogram megfogalmazza – a „közös jövőnk tartóoszlopává” válna. Ezért elengedhetetlennek tartjuk, hogy a kormányprogram öt kiemelt célja közé egy hatodikat is beemeljen, mégpedig az első helyre: a tudást. Ezt annál is inkább célszerű megtenni, mert e tekintetben a legszélesebb körű társadalmi egyetértés tapasztalható.¹ Ezzel szemben a kormányprogram csupán egyik rövid alfejezetében tér ki az oktatásra, és ezen belül is szinte kizárólag a szakképzést tárgyalja, pedig az oktatás minden területe – az óvodától a felnőttképzésig – komoly megerősítésre szorul.

Bár a környezeti állapot javításának kiemelkedő fontosságát elszórtan több helyen is megemlíti a kormányprogram, a globális környezeti válság indokolná, hogy ezzel a témával külön fejezet foglalkozzon.

Előremutató, hogy „az új kormány együttműködést ajánl a társadalom minden tagjának, a civil és érdekvédelmi szervezeteknek, a gazdaság szereplőinek közös nemzeti ügyeink megoldásában. (...) Az államnak pártatlannak kell lennie. Nem ügyeskedhet, nem változtathatja kénye-kedve szerint a törvényeket és a szabályokat.” Sajnos ezeknek a kijelentéseknek a hitelét jelentősen csökkentik, hogy a kormánypárti képviselők által eddig benyújtott törvényjavaslatoknál ezeket az elveket nem alkalmazták még olyan esetekben sem, ahol semmi nem indokolja a rendkívüli sürgősséget, ugyanakkor a szóban forgó törvények

¹ A Gazdasági és Szociális Tanács **egyhangúan** elfogadott állásfoglalása megállapítja: „A legfontosabb feladat az oktatás minőségének javítása, amelynek előfeltétele a pedagógusképzés megújítása, a tanári pálya presztízsének helyreállítása, anyagi elismertségének érzékelhető növelése. (...) Az oktatási kiadások még a pénzügyi-gazdasági válság közepette sem csökkenthetők, mert ezzel saját jövőnket élnénk föl.” **Fejlődésünket az oktatás minősége határozza meg** (A GSZT határozata, 2008. december 2.), http://www.mgszt.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=5 A Magyar Európai Üzleti Tanács (HEBC) szerint „azoknak kell a legfelkészültebbnek lenniük, akikre a gyermekeinket, a jövő generációját rábízunk. Versenyképtelen fizetéssel azonban ez nem várható el.” **(Az egyetlen út a fejlődés.** A Magyar Európai Üzleti Tanács éves jelentése, 2008, [http://www02.abb.com/global/huabb/huabb008.nsf/0/9ff9691da04c4ba44c12575fc00425c9e/\\$file/HEBC_Report_2008_EN-HU.pdf](http://www02.abb.com/global/huabb/huabb008.nsf/0/9ff9691da04c4ba44c12575fc00425c9e/$file/HEBC_Report_2008_EN-HU.pdf)) „Az oktatás befektetés a jövőbe, az emberi erőforrás fejlesztése alapfeltétele minden ország jövőbeni versenyképességének.” **(Kiút a válságból.** A Magyar Európai Üzleti Tanács éves jelentése, 2009, [http://www02.abb.com/global/huabb/huabb008.nsf/0/66d95ff1add766f3c12575fc004226f9/\\$file/hebc_report_2009_EN-HU.pdf](http://www02.abb.com/global/huabb/huabb008.nsf/0/66d95ff1add766f3c12575fc004226f9/$file/hebc_report_2009_EN-HU.pdf)) Mindezzel szemben ma már szinte csak azok mennek pedagógusnak, akik a középiskolában a leggyengébb tanulmányi eredményeket érték el. (Ld. Csapó Benő: **A magyar közoktatás új pályára állítása,** <http://oktatás.magyarorszagholnap.hu/images/CsB.pdf>) Ld. még a Bölcsék Tanácsa vonatkozó anyagait: <http://bolcsektanacs.solyomlaszlo.hu/letoltesek.htm>

igen komoly hatással lehetnek az ország életére (ilyen például a vagyongazdálkodással kapcsolatos törvények módosítása).

A program szerint „az új kormány olyan változást kezdeményez az adórendszerben, amely azt a lehető legegyszerűbbé teszi, mérsékli a munkavállalók és a vállalkozások adóterheit, hogy ismét megérje munkahelyet teremteni és munkát vállalni.” Természetesen szükséges és lehetséges az adórendszer jelentős egyszerűsítése, az adócsalások, adóelkerülések visszaszorítása, az adórendszer igazságtalanságainak csökkentése, az arányosabb közteherviselés megteremtése. Ugyanakkor kétségesnek tartjuk, hogy az adócsökkentés kedvezően hatna a gazdaságra. Intő példa az átgondolatlan adócsökkentés kedvezőtlen következményeire a 2005. évi áfacsökkenés, amely hozzájárult az államadósság és az államháztartási hiány növekedéséhez, és ezzel együtt a gazdaság megrendüléséhez, valamint a 2006. évi súlyos megszorításokhoz. Mivel az államadósság és államháztartási hiány növekedése jelenti az egyik legnagyobb veszélyt a gazdaságra, ehhez hasonló átgondolatlan intézkedést semmiképp sem szabad végrehajtani. Helytelen lenne az is, ha az adócsökkentés következtében előálló bevételkiesést a közszférában és a szociális támogatás terén tett megszorításokkal kívánnák ellensúlyozni. Ez ellentmondana a kormányprogram kiemelt céljainak, és különösen súlyosan érintené a hazai kis- és középvállalkozásokat. A csökkenő vásárlóerő miatt ugyanis visszaesne a kereslet termékeik, szolgáltatásaik iránt.² Egy ilyen adócsökkentés legfeljebb azokat a nagyvállalatokat, multinacionális cégeket segítené, amelyek lényegében nem függnék a hazai kereslettől, mivel elsősorban exportra termelnek.

További érv az átgondolatlan adócsökkentés ellen, hogy a válságból történő kilábalásnak és a gazdasági versenyképesség javításának alapfeltétele a közszféra megerősítése. Egy ország vagyonának túlnyomó részét ugyanis az eszmei tőke teszi ki, és minél fejlettebb egy ország, annál nagyobb az eszmei tőke aránya.³ Az eszmei tőkét a munkaerő képzettsége és egészségi állapota, a jogbiztonság, az elszámoltathatóság, a politikai stabilitás, az erőszakmentesség, a hatékony kormányzati működés, a szabályozás és ellenőrzés minősége, valamint a korrupciómentesség alkotja. Mindezt elsősorban a közszféra tudja megteremteni. (Természetesen a közszférában is növelni kell a hatékonyságot, biztosítani a teljesítmények mérését, értékelését, az ellenőrzést, az átláthatóságot és a számonkérhetőséget.) Tehát a közszférát veszélyeztető megszorítások a gazdaságot ily módon is fokozottan sújtják.

² „Ha csökkentik a szociális juttatásokat, akkor csökken azoknak a vásárlóereje, akik juttatásait csökkentik. Ha vásárlóerejük csökken, csökkennek vásárlásaik is, és ha vásárlásaik csökkennek, akkor csökken a forgalom és csökkennek azok eladásai is, akik termékeiket eddig megvásárolták. Ha a munkanélküli vagy különösképpen a tartós munkanélküli nem kap segílyt, nem vásárol kenyeret, és a pék forgalma és keresete is csökken, de ha a pék keresete csökken, ő is kevesebbet vásárol és így tovább. A költségvetés hiányának és a szociális juttatásoknak a csökkentése tehát csökkenti a nemzeti jövedelmet is. Ezt az összefüggést Keynes írta le először, és ezért ezt keynesi hatásnak nevezik.

A jóléti kiadások csökkentése azonban nagyobb mértékben csökkenti a nemzeti jövedelmet, mint ahogy a jóléti kiadások csökkennek. Hogy az előbbi, igencsak leegyszerűsített, több évszázados példát folytassuk, a munkanélküli nem vesz kenyeret, a pék nem vesz bort, a vincellér nem vesz csizmát és így tovább. Azt, hogy a nemzeti jövedelem hányszor nagyobb mértékben csökken, mint amennyivel a jóléti kiadások csökkennek, a multiplikátor mutatja meg, és minthogy ezt a fogalmat ugyancsak Keynes vezette be, ez a keynesi multiplikátor. Ennek az összefüggésnek messzemenő politika következményei vannak. Ha ugyanis, a költségvetési hiány csökkentése érdekében, csökkentik a jóléti kiadásokat, ez az intézkedés nemcsak az általa közvetlenül érintett szegényeket sújtja, hanem mindenkit.”

Szakolczai György: **A magyar gazdaság alapvető problémái a szakirodalom tükrében.** Valóság, 2008. december, 89-107. o.

³ A nemzeti vagyon ilyen összetevőit részletesen elemezte és kimutatta a következő tanulmány: **Where is the wealth of nations? Measuring Capital for the 21st Century**, © 2006 The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.

<http://siteresources.worldbank.org/INTEEI/214578-1110886258964/20748034/All.pdf>. Magyar nyelvű rövid ismertetése: http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/vilagbank-nemzetivagyon0804.pdf

A kormányprogram szerint „ma Magyarország nemcsak az adóterhelés, de az állami szabályozásból fakadó terhek mértéke alapján sem versenyképes, még régiós összehasonlításban sem.” Az összes adóterhelés Magyarországon arányában nem magasabb, mint az EU számos más országában.⁴ Az egyes vállalkozásokra és személyekre jutó adóterhek pedig abszolút mértékben számítva (például euróban kifejezve) Magyarországon jóval alacsonyabbak, mint a nálunk fejlettebb uniós tagállamokban. Nem az adók mértéke, hanem az adórendszer bonyolultsága és a rendkívül aránytalanul, igazságtalanul megoszló közteherviselés jelent súlyos hátrányt a magyar gazdaságnak és társadalomnak. Versenyképességünk javításának további jelentős akadálya a lakosság nagy részének alacsony képzettsége, hiányos viselkedési és munkakultúrája, valamint rossz testi és lelki egészsége. Ennek a helyzetnek a megváltoztatásához viszont forrásokra van szükség, amit elsősorban adókból lehet és kell biztosítani.

Természetesen szükség van egyes adók, járulékok csökkentésére. Más adókat, díjakat viszont emelni kell annak érdekében is, hogy az államháztartási bevételek ne csökkenjenek. Különösen sürgető az adóterhek részbeni átcsoportosítása a munkabért terhelő adókról, járulékokról az energia- és anyaghasználatra, illetve a környezetszennyezésre. (Ez utóbbi „a szennyező fizet” elv érvényesítéséhez is szükséges, a munkabért terhelő adók visszafogása pedig a foglalkoztatást ösztönzi.)

A kormányprogram szerint „minden teljesítmény csakis versenyben és csakis munkából születik”. A verseny fontosságát el kell ismerni, azonban az egyoldalú túlhangsúlyozása komoly zavarokhoz vezethet. A magyar társadalomban nem csak a tisztességes verseny hiányzik sok esetben, hanem a (tisztességes) együttműködés is. Az együttműködést a gazdaságpolitika legalább olyan súllyal kell, hogy kezelje, mint a versenyt.

A kormányprogram szerint a kormány „megerősíti a vállalkozók képviselőinek szerepét a szabályozás kialakításában, erős jogosítványokat biztosítva nekik a jogalkotás folyamatában.” Természetesen szükség van arra, hogy a kormány kikérje a vállalkozók képviselőinek a véleményét a jogalkotás folyamatában. Az eddigi tapasztalatok ugyanakkor azt mutatják, hogy a vállalkozók legbefolyásosabb képviselői sok esetben rövid távú érdekeket részesítenek előnyben az egész nemzetgazdaság tartós érdekeivel szemben. A GKI Energiakutató és Tanácsadó Kft. ügyvezető igazgatója szerint „a jelen évtizedben az üzleti szféra nemhogy megmentője nem volt a magyar gazdaságnak, de hervadhatatlan érdemeket szerzett az egyensúlyi problémák kiéleződésében, a gazdasági, pénzügyi krízis elmélyítésében”.⁵ Erre számos példát lehet felhozni. Emlékeztetnénk a vállalkozói érdekképviselet folyamatos lobbizására az állami pénzosztogatásért, ami nyilvánvalóan jelentősen rontja az egész gazdaság versenyképességét.⁶ További példa a vállalkozói érdekképviselet egyes vezetőinek folyamatos támadásai a közszféra ellen, ami nem kis mértékben járult hozzá az oktatás, az egészségügy és az államigazgatás oly mértékű leépüléséhez, elbizonytalanodásához, ami immár magának a gazdasági fejlődésnek is súlyos gátjává vált. Jellemző az is, hogy egyes nagy hatalmú gazdasági érdekcsoportok befolyásukkal visszaélve olyan rövid távú előnyöket kényszerítettek ki a maguk részére, amelyeknek végső soron az egész gazdaság látta (és látja ma is) a kárát. Gondoljunk például a bankrendszer körüli visszásságokra, a laza szabályozásra, amit elsősorban a bankszféra képviselői harcoltak ki. A

⁴ Az Eurostat adatai szerint az összes adó- és járulékbévételek aránya a GDP-hez viszonyítva nyolc uniós tagországban magasabb, mint Magyarországon. Ld.

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2009/2009_main_results_en.pdf (34. oldal)

⁵ **Hegedűs: az üzleti szféra csak mélyítette a válságot Magyarországon,**

<http://www.vg.hu/velemeney/publicisztika/hegedus-az-uzleti-szfer-a-csak-melyitette-a-valsagot-magyarorszagon-310357>

⁶ A téma részletesebb kifejtését ld.: **Recept a magyar gazdaság tönkretételére,**

http://index.hu/velemeney/olvir/2010/05/04/recept_a_magyar_gazdasag_tonkretetelere/

számos egyéb példa között említhetjük még a közúti teherfuvarozók nyomásgyakorlását, amellyel sikerült elérniük, hogy – minden gazdasági ésszerűségnek ellentmondva – az általuk okozott költségek nagy részét ne ők, hanem az egész társadalom viselje. Tehát a gazdasági versenyképesség javításához nem a vállalkozók képviselőinek, hanem a lakosság, a munkavállalók hosszú távú érdekeit képviselő szociális, környezetvédelmi, fogyasztóvédelmi és más civil szervezeteknek és szakszervezeteknek az érdekérvényesítő képességét kell javítani.

Aggályosnak tartjuk a kormányprogramnak azt a célját, hogy ösztönözni kívánja az önkormányzatokat a piaci gazdálkodásra, a saját adóbevételek növelésére. Egyrészt az ilyen ösztönzés már eddig is sok visszassághoz, számos esetben az életminőségi, környezetvédelmi szempontok háttérbe szorulásához vezetett. Másrészt tovább mélyülne a szakadék az egyes települések között azon ellátások tekintetében, amelyekhez minden állampolgárnak egyforma hozzáférést kell biztosítani (oktatás, egészségügy, tiszta környezet stb.). A kormányprogramnak ezért inkább olyan intézkedéseket kellene előnyben részesítenie, amelyek mérséklék az ország kettéosztottságát.

A kormányprogram az uniós források hasznos, gyors és egyszerű felhasználását tűzi ki célul. Bár e tekintetben az egyik fő cél (az energiahatékonyság javítása) mindenképp támogatandó, szükségesnek tartjuk, hogy az uniós források további felhasználásáról részletes szakmai és társadalmi vita, valamint megfelelő hatástanulmányok alapján egy új stratégiát dolgozzon ki a kormány.

A kormányprogram kijelenti: „Meg kell találni azokat az eszközöket, amelyek a kitörési pontokat összekötik, és ezek révén a kitörési pontok szövetét kell megszönnünk, melyek a legfontosabb gazdasági mozgástér mozgatórugói: a helyi adottságokra és magas munkaigényes vállalkozásokra építő egészségipar, turizmus, zöld gazdaság, megújuló energia, víz alapú gazdaságfejlesztés, járműipar, tudásipar, tranzitgazdaság, élelmiszeripar, üzleti szolgáltatások, K+F.” Egyet lehet érteni azzal, hogy szükség van kitörési pontokra. Az elmúlt két évtizedben azonban sajnos azt tapasztaltuk, hogy a „kitörési pontok” fogalom mögött nemegyszer erős gazdasági érdekcsoportok programjai állnak, amelyek nem feltétlenül szolgálják a leghatékonyabban a nemzetgazdaság fejlődését. A kormányprogramban jelzésszerűen felsorolt kitörési pontokkal kapcsolatban is számos aggály fogalmazható meg. Így például támogatandó a zöld gazdaság gondolata, azonban a zöld gazdaságpolitikának a nemzetgazdaság minden részét át kell hatnia, tehát ez nem lehet egy különálló terület. A megújuló energiák fontosak, azonban ennél is fontosabb az energiahatékonyság javítása, annak ugyanis semmi értelme, hogy megújulókkal pazaroljuk az energiát. Nem világos, hogy mit jelent a „víz alapú fejlesztés”, és milyen „üzleti szolgáltatásokra” gondol a kormány. A járműipar tekintetében helyeslendő a közösségi közlekedési járművek, illetve a vasúti járművek gyártásának támogatása, azonban semmiképp sem szabad támogatást nyújtani a személygépkocsi-gyártásnak. (Amint láthattuk, ez utóbbi rendkívül sebezhető gazdasági ágazat. Továbbá támogatása ellentétes lenne a kormányprogram azon megállapításával, hogy „energiafüggetlenséget kell elérnünk”.) A tranzitgazdaság ösztönzése sem fogadható el, ha ez azt jelenti, hogy országunkon az eddiginél is nagyobb kamionáradat fog keresztülhaladni. Ez ugyanis egyáltalán nem segítené gazdaságunk fejlődését. (Az elmúlt hét évben a közúti árufuvarozás teljesítménye a háromszorosára növekedett, a gazdasági versenyképességünk viszont jelentősen romlott.)

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a kormányprogram fő céljai összességében támogatandók, azonban ezek elérésének módjai több lényeges területen aggályosak, illetve részletesebb kifejtésre szorulnak.

Budapest, 2010. május 26.

